

821.511.141.09
821.511.141(07)

Arany Zsuzsanna

: MTA-ELTE Hálózati Kritikai Szövegkiadás Kutatócsoport
: aranyzs@gmail.com

A KOSZTOLÁNYI KRITIKAI KIADÁS MŰHELYE ÉS FÓRUMAI

*The Workshop and Forums on the Critical Edition
of Kosztolányi's Works*

Az ismertetés az MTA-ELTE Hálózati Kritikai Szövegkiadás Kutatócsoport tevékenységét mutatja be, s e vállalkozás együttműködik egy OTKA által támogatott s az MTA ITI intézményi háttérével működő projekttel is. A tudományos műhely Kosztolányi Dezső összes művének kritikai kiadását tűzte ki céljául. Az írás számot ad az eddigi kutatások eredményeiről, a forrásfeltáró munkálatokról, valamint az eddig napvilágot látott kiadványokról. Ezenkívül az internetes fórum kínálta lehetőségekre is föl kívánja hívni a figyelmet, részletesen beszámolva az online formában megtekinthető hálózati kritikai kiadásokról, valamint egy nem pusztán a szakmának szóló, hanem szélesebb olvasóközönségre is számító Kosztolányi-honlapról, illetve egy ahhoz tartozó, immár a társművészetek felé is nyitó, pedagógiai célokat is szolgáló blogról.

Kulcsszavak: hálózati kritikai kiadás, internet, Kosztolányi Dezső, Kosztolányi-bibliográfia, kosztolanyioldal.hu, kritikai kiadás, sajtótörténet

Az MTA-ELTE Hálózati Kritikai Szövegkiadás Kutatócsoport 2007-ben kezdte meg működését, s fő célkitűzése Kosztolányi Dezső összes műveinek kritikai kiadásban való megjelentetése lett. A tudományos műhely együttműködik az OTKA által támogatott s az MTA Irodalomtudományi Intézete keretein belül tevékenykedő projekt munkatársaival is. A nagyszabású vállalkozás vezetői Szegedy-Maszák Mihály és Veres András, továbbá számos kutató, doktori hallgató, valamint tanulni vágyó, nappali tagozatos diák is dolgozik az egyes részfeladatokon.

A 2010-es esztendőben várható az első kötetek megjelenése, köztük regények (*Aranysárkány*, *Édes Anna*), valamint egy kiadatlan kéziratot tartalmazó kötet. Utóbbi mutatókkal, jegyzetekkel, kísérő tanulmányokkal ellátva adja közre Kosztolányi beszélgetőlapjait, azaz a halálos ágyán írott jegyzeteit. E rövidebb-hosszabb szövegek együtteséből álló kiadvány leginkább Babits Mihály beszélgetőfüzeteire emlékeztetheti az olvasót: Kosztolányi is az életmentő műtét – gégemetszés – kö-

vetkeztében veszítette el hangját, s ő is írásban kommunikált utolsó hónapjaiban a környezetével. A munka a világhálón már olvasható (http://irodalom.elte.hu/mta/kd_besz.html), de nyomtatott változata ehhez képest is szolgál majd újdonságokkal. A kötetet közreadó honlapon (<http://irodalom.elte.hu/mta>) a kutatócsoport azon eredményei is megtekinthetők, melyek a hálózati szövegkiadások technológiájával, valamint közép- és hosszú távú megőrzésük elméleti kérdéseinek kutatásával kapcsolatosak. Az e kérdéskörrel foglalkozó műhelymunkát Horváth Iván vezeti, együttműködésben a Kosztolányi-műhellyel. Ám az említett köteteken kívül folyamatban van az *Esti Kornél*, a korai versek, a levelezés és a naplók sajtó alá rendezése is, valamint az egyes műfordításköteteken szintén dolgoznak irodalomtörténészek, azaz a kínai–japán, az angol, a francia, a német, a spanyol nyelvű versek és prózai művek fordításait tartalmazó munkákon. A műhely célul tűzte ki Kosztolányi-életmű köteteknek nem pusztán nyomtatott formában, hanem hálózati kritikai kiadásban történő megjelentetését is.

A kritikai kiadás kötetének szerkesztésével, illetve sajtó alá rendezésével párhuzamosan folyik az a nagyszabású feltáró munka, mely Kosztolányi Dezső összes művének leltárba vételét célozza. A forrásfeltárás, illetve a források hollétének föltérképezése már a kutatócsoport hivatalos indulása előtti években megkezdődött. Dér Zoltán például még életében engedélyezte számunkra, hogy a nála lévő Kosztolányi-kéziratokat (nagyreszt leveleket) tanulmányozzuk, valamint – a kéziratos anyagot őrző közgyűjteményi katalógusok áttekintésén túl – a korabeli hírlapi anyag föltárásához is hozzákezdtünk. Előmunkálatainknak köszönhetően olyan tapasztalatokra tettünk szert, melyek birtokában már határozott koncepcióval (ARANY 2006.) kezdhettünk hozzá a teljes forrásfeltáráshoz. A kutatás gerincét a periodikumok szemlézése adja, hiszen ezekben található meg az a korpusz, mely Kosztolányi összes föllelhető írását adja. A kéziratos anyag fogyatékosága – egy második világháborús bombatalálat következtében a hagyaték jelentős része elpusztult, illetve sok dokumentum idővel magánkézbe került – nem teszi lehetővé, hogy azokat vegyük alapul, kötetekben pedig műveinek csak töredékét adta közre élete folyamán Kosztolányi. A *Kosztolányi Dezső napilapokban és folyóiratokban megjelent írásainak jegyzéke* címen napvilágot látó bibliográfiai sorozatunk eddig két kiadványt számlál (ARANY 2008, ARANY, 2009), s a 2010-es évben további kettő megjelenése várható. Munkánk végeztével tervezzük közreadni azt a Kosztolányi-bibliográfiát, mely egy kötetben tartalmazná szerzőnknek az életében megjelent összes alkotását. (A forrásjegyzékekkel kapcsolatos összefoglalást lásd: ARANY 2010.) Sorozatunk tematikus csoportosításban adja közre a periodikumok áttekintése során összegyűjtött tételeket, folyamatos segítséget nyújtva ezzel a sajtó alá rendezőknek is. Az első kötet azokat a nagyobb lapokat vette sorra, melyekben vagy a legtöbbet publikált életében Kosztolányi, vagy a legnagyobb hatású lapoknak

tekinthetjük őket. E megfontolás alapján került sorra elsőként *A Hét*, a *Nyugat*, a *Pesti Hírlap*, *A Pesti Hírlap Vasárnapja*, valamint az *Új Idők* anyaga. Második kötetünkkel a szülőföld kiadványait céloztuk meg, azaz a bácskai lapokban található Kosztolányi-írások listáját adtuk közre. Ezt követően a budapesti lapokon kezdtünk el dolgozni, e munkánk eredményeként több kötet közreadását is tervezzük, kezdve a budapesti folyóiratok, magazinok, havilapok anyagával, végül befejezve a napilapos korpusszal.

A forrásfeltárás részeként szükséges a kéziratos anyag újbóli összeírása is. A legnagyobb gyűjtemény az MTAK Kézirattára állományában található, melyről Sáfrán Györgyi 1978-ban (SÁFRÁN 1978.) ugyan már készített részletes katalógust, ám azóta is fölbukkantak újabb dokumentumok, valamint Sáfrán leírásai sem tartalmazznak minden olyan adatot, melyekre a kritikai kiadónak szükségük lehet. További Kosztolányi-anyag lelhető fel a Petőfi Irodalmi Múzeum Kézirattárában, valamint az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában is, sőt az MTA ITI Illyés Archivumában is, hogy csak a nagyobb gyűjteményeket említsük. Ezenkívül magángyűjtőkkel is fölvtettük a kapcsolatot, ám sajnos el kell mondanunk, hogy e téren nem mindig járunk eredménnyel. Talán a törvényi szabályozás hiánya az oka, hogy ma Magyarországon kutatók és gyűjtők közt nem létezik – vagy csak nagyon ritka esetben – együttműködés, így előfordulhat, hogy egy irodalomtörténetileg értékes kézirat évtizedeken át lappang, s az életrajzban és korrajzban jelentkező fehér foltok felől csak találgathat hosszú időn keresztül a tudomány. E probléma éppen a kritikai kiadás esetében válik égetővé, azonban megoldására – meglátásom szerint – a tudományos élet képviselőinek nincs elegendő eszközük, mivel inkább a törvényhozó testületet érintő kérdéskörrel beszélhetünk.

Szintén a forrásgyűjtés munkálatainak része a korábbi eredmények számbavétele, azaz az eddigi kéziratos bibliográfiák összegyűjtése, anyaguk földolgozása, a releváns repertóriumok Kosztolányi-tételeinek összeírása, illetve további más adatbázisok, gyűjtemények eredményeinek ismerete. Ezeket a földolgozásokat elsősorban visszaellenőrzésre használjuk, másrészt ezek segítségével állítjuk össze például azon lapok listáját, melyekről biztosan tudható, hogy publikált bennük Kosztolányi. Mindezzel összefüggésben szükség van a sajtótörténeti háttér föltérképezésére is, hiszen az érintett korszakról (1903 és 1936 között) nem rendelkezünk teljes, a kor időszaki kiadványait lajstromba vevő sajtóadat-tárral. Voit Krisztina munkája nem tartalmaz minden, a 20. század elején megjelent periodikumot (VOIT 2000.), illetve az Országos Széchényi Könyvtárban folyó sajtótörténeti kutatások sem fedik le az 1900 és 1921 közti időszakot. Ekéént minden egyes bibliográfiai jegyzékünkhöz – kivételt képezett az első kötet – mellékelnünk kell az általunk földerített és átnézett lapok listáját is, leírásuk, lelőhelyeik megadásával egyetemben.

Kutatásaink eredményeit, illetve részeredményeit is célszerűnek tartottuk nem pusztán nyomtatott formában, hanem online-változatban is megjelentetni. Ennek érdekében létrehoztuk honlapunkat (www.kosztolanyioldal.hu), melyen folyamatosan közzétesszük mindazon segédleteinket, melyeket kiadványainkhoz fölhasználunk. *Műhely* rovatunkban a forrásjegyzék-köteteket is olvashatják az érdeklődők, illetve – az online-formában köszönhetően – az egyes tételekre, címszavakra is rákereshetnek. Szintén e rovatunkban közöljük a korábbi kéziratos bibliográfiák átszerkesztett változatait is, valamint a repertórium tételeket. *Segédletek* rovatunk nem pusztán sajtótörténeti kutatásaink eredményeit mutatja be, hanem például Kosztolányi folyamatosan bővülő álneveinek listáját is, valamint idegen nyelvre lefordított munkáinak lajstromát, illetve az életében megjelent kötetek listáját, sőt az árverési katalógusokban szereplő Kosztolányi-kéziratok és első kiadások adatait is. Mindezekon túl – mely segédleteket egyaránt tudják használni kutatócsoportunk tagjai és más irodalomtörténészek is – természetesen közöljük tanulmányainkat, vitaanyagainkat is. *Galériánkban* pedig a kéziratos dokumentumok felvételeit is bemutatjuk, együttműködésben az érintett közgyűjteményekkel.

Fontosnak tartottuk továbbá, hogy a Kosztolányi kritikai kiadás az összehasonlító irodalomtudomány szellemében szülessen meg. Ahogyan Szegedy-Maszák Mihály nemrégiben megfogalmazta egy tanulmányában: „Kosztolányi Dezső műveinek most induló kritikai kiadása az említett példából [ti. külföldi példák] levont tanulságok alapján készül. A rendelkezésre álló anyag természetesen korlátok közé szorítja e vállalkozást. Csakis sajnálni lehet, hogy hangfölvétel nem maradt fenn arról, miként olvasta saját műveit, de ez nem jelentheti azt, hogy figyelmen kívül hagyjuk azt, miként értelmezték verseit és elbeszélő prózáját színészek és rendezők, hiszen műveinek hatástörténetéről már aligha lehet fogalmat adni hallható és látható anyagok nélkül. A jövő kritikai kiadásait a »Gesamtkunstwerk« eszményének a szellemében célszerű létrehozni.” (SZEGEDY-MASZÁK 2007: 33.) Ennek megfelelően társművészeti kitekintésekre is vállalkoztunk, valamint a korszak művelődéstörténetével foglalkozó munkáknak is helyt adunk, illetve olyan kortársak életművét sem szeretnénk figyelmen kívül hagyni, akik kapcsolatban állottak Kosztolányival, s hatást gyakoroltak rá, vagy épp olyan életrajzi adalékokhoz juthatunk munkásságuk tanulmányozásával, melyek a kritikai kiadás köteteinek apparátusaihoz elengedhetetlen ismeretanyagot nyújthatnak. Ezenfelül nemcsak Kosztolányi művészeti ágakról s azok képviselőiről írott cikkeit idézzük, hanem olyan műalkotásokat is sorra veszünk, melyek vagy Kosztolányi személyével, vagy egyes műveivel foglalkoznak. Portréi közül szerepeltetjük például Tihanyi Lajos 1914-es festményét, de olyan színházi estekre is utalunk, mint Fesztbaum Béla egyszemélyes előadása, vagy olyan szavalatokat is elérhetővé teszünk honlapunkon, mint Mensáros László és Latinovits Zoltán emlékezetes *Halotti beszéde* vagy *Hajnali részegsége*.

Kutatásainkat azonban nem pusztán a tudományos élet berkein belül kívánjuk népszerűsíteni, eredményeinket remélhetőleg további munkák táptalajául kínálni, hanem szélesebb olvasóközönséget is szeretnénk bevonni a folyamatba, amolyan Kosztolányi-kultuszt is teremtve ezáltal. Kosztolányinak ugyan már létezik kultusza – gondolhatja jogosan most olvasónk –, nem is akármilyen, azonban meglátásom szerint olyan jellegű fórum is szükségeltetik, ahol filológiai munkánk eredményei, újabb és újabb fölfedezéseink – akár a szövegkorpuszt, akár az életrajzot illetően – teret kaphatnak. E célra hoztuk létre blogunkat (www.kosztolanyidezsoter.blog.hu), ahol egyrészt népszerűsítő formában számolunk be eredményeinkről, másrészt alkotó oldalunkról is bemutatkozunk, azaz írásaink szakirodalmi és a szépirodalmi jegyekkel egyaránt rendelkeznek. Ám blogunk nem nélkülözi a pedagógiai jellegű irányultságot sem, hiszen az esztétikus megjelenésre (képanyag, nemegyszer ismert és kevésbé ismert műalkotások fölhasználásával), a könnyed és olvasmányos stílusú ismeretközvetítésre a mindenkori középiskolai és egyetemi diákság is fogékony lehet. E célt szolgálja *Újraolvasó* rovatunk is, ahol újabb és újabb, hol közismert, hol újonnan előkerülő Kosztolányi-írással is szolgálunk olvasóközönségünknek.

Összefoglalásként tehát megállapíthatjuk, hogy a Kosztolányi kritikai kiadás létrehozására megalakult kutatóműhely olyan nagyszabású feladatra vállalkozott, mely számos más eredménnyel is kecsegtethet, az életmű kiadásán túl. Az életrajz, a korszak történelme és művelődéstörténete, a sajtótörténet, a művészettörténeti vonatkozások, a szövegek megőrzésének elméleti kérdései, az internet nyújtotta lehetőségek, a tudományos kérdéskörök és az alkotómunka találkozásának lehetőségei mind szerepet kaphatnak egy ilyen jellegű vállalkozásnál, amennyiben meglátjuk a benne rejlő lehetőségeket.

IRODALOM

- ARANY Zsuzsanna 2006. Gondolatok a Kosztolányi kritikai kiadás kérdéseiről = *Üzenet* 1. 77–84.
- ARANY Zsuzsanna (szerk.) 2008. *Kosztolányi Dezső napilapokban és folyóiratokban megjelent írásainak jegyzéke 1. A Hét, Nyugat, Pesti Hírlap, A Pesti Hírlap Vasárnapja, Új Idők*, Budapest.
- ARANY Zsuzsanna (szerk.) 2009. *Kosztolányi Dezső napilapokban és folyóiratokban megjelent írásainak jegyzéke 2. Határon túli lapok 1. A bácskai sajtó anyaga*, Budapest.
- ARANY Zsuzsanna 2010. A Kosztolányi kritikai kiadás forrásgyűjtésének tapasztalatai = *Tiszatáj* 3. (megjelenés előtt)
- ARANY Zsuzsanna (szerk.) 2010. „most elmondom, mint veszem el”. *Kosztolányi Dezső betegségének és halálának dokumentumai*, Pozsony. (megjelenés előtt), és: 2008. http://irodalom.elte.hu/mta/kd_besz.html

SÁFRÁN Györgyi 1978. *Kosztolányi Dezső hagyatéka. Kosztolányiné Harnos Ilona hagyatéka. Hittel Dénes Kosztolányi-gyűjtemény. Az MTA Könyvtára Kézirattárának katalógusai 11.*, Budapest.

SZEGEDY-MASZÁK Mihály 2007. *Szó, kép, zene. A művészetek összehasonlító vizsgálata*, Pozsony, 33.

VOIT Krisztina (szerk.) 2000. *A budapesti sajtó adattára 1873–1905*. Budapest: Argumentum

The Workshop and Forums on the Critical Edition of Kosztolányi's Works

This paper presents the activities of the MTA-ELTE (Hungarian Academy of Sciences – Eötvös Loránd Tudományegyetem) Network Research Team for Critical Text Editing; this undertaking cooperates with the project subsidized by OTKA (Hungarian Scientific Research Fund) and the institutional background of MTA ITI (Hungarian Academy of Sciences Institute for Literary Studies). The scientific workshop has set the task of publishing the critical edition of Dezső Kosztolányi's complete works. It recounts the results of the researches so far, the works on revealing sources and works hitherto published. Next to these it also wishes to draw attention to the availability offered by the internet forum by giving a detailed account of the critical online network editions, and, also, of a Kosztolányi website which caters not only for the professionals but also for a wider circle of readers, and of a blog connected to it which opens out to related arts and serves pedagogic purposes as well.

Keywords: critical network edition, internet, Dezső Kosztolányi, Kosztolányi biography, kosztolanyioldal.hu, critical edition, press history